1, 3, 4 Urme, ulei pe pînză
2. Portal, ulei pe pînză

teodor moraru

expoziții

paul cornel chitic

Invitația de a expune la Sala Dalles este un privilegiu acordat Artistului sau, pur și simplu, obiect negociabil de orice doritor insistent? Sala nu se hotărăște de partea cui să fie: a valorii recunoscute ori de cea a cantității ritmic realizate.

Cert este că printre artiști încă mai este considerată drept lăcașul maximei consacrări. Mulți candidați de drept își amînă ambiția cochetînd cu speranța ivirii unui moment mai impozant în creația lor . . . În cazul lui Teodor Moraru invitația i-a parvenit cu o întristătoare întîrziere. Oricare din cele patru expoziții personale anterioare merita să fie deschisă la Dalles: aveau în ele semeție eroică și o tăinuită deplinătate; emanau încredere în meșteșugul picturii și o curajoasă siguranță de sine. Oricare din cele patru ar fi triumfat, căci dețineau puterea credinței în sensul artei; cea de acum este mai degrabă subita spovedanie a iluziilor încărunțite; confesiunea este făcută într-adevăr cu forță, dar forța pare să fie a celui ce nu se poate preface a nu ști ce se întîmplă cu pictura contemporană în lume. Pare că pictorul, brusc, s-a dumirit că, asemenea unui repede rîu de munte ajuns în imensitatea oceanului, nu-și mai află albia. Să fi venit această expoziție după o prezență de mult consumată în sala Dalles, poate că pictorul ar fi preferat-o deschisă într-un spațiu mai scund, fără lărgimi de arenă, deci mai puțin indiferent. Un spațiu al convalescenței pretindeau aceste lucrări.

Teodor Moraru este un artist cu o invidiabilă energie. Sîntem avertizați: expoziția de la Dalles este o personală, departe de gîndul resemnat al retrospectivei, e doar un stadiu, o treaptă. Dar lucrările din alți ani se așază, nevăzute, însumîndu-se celor recente într-o cupolă poliedrică, izolantă: protejat de ea, artistul nu va fi tulburat de rumoarea iritărilor.

Pictorul — ne spun și ultimele sale lucrări — este un singuratic rătăcitor, fascinat de pustietatea care-l absoarbe și-l poartă cînd într-o periculoasă plutire razantă peste întinderi de zdruncinări minerale, cînd într-un picaj mereu amînat. Își amintește careva — cine să fi uitat? — că Horia Bernea și-l asociase pe Teodor Moraru, acum cîți ani?, într-o impetuoasă hoinăreală în căutarea unui altfel de Barbizon? Experiența aceea pare să-l fi molipsit de morbul despărțirii de ceilalți. Pe el nu l-a tentat faptul căutării, ci migrarea fără țintă, căci acest artist nu poate jindui regăsirea sa ca pictor într-un loc înzestrat cu hanuri care să-i împodobească lucrările; lăuntrul său îl hărțuiește și pictorul fuge de sine.

Punctul de fugă în mai vechile sale lucrări este situat deasupra orizontului, dincolo și survolînd orice obstacol. Cînd acel punct perspectival țintuiește ori se prelinge pe alcătuirile concretului, materialitatea se dezagreagă în cascade de grohotiș sumbru, se destramă în palpitînde hălci de inform, se prăvălește în vertijuri vîscoase, în abisul deschis sub muchea de jos a lucrării. Senzația e că pensulația se agață de pasta de culoare, că pictorul se cațără, împotrivindu-se cu fiecare atingere a suprafeței, versantului vertical care îi alunecă prin fața ochilor

https://biblioteca-digitala.ro

1. *Dansul*, ulei pe pînză
2. *Teasc*, ulei pe pînză

ntr-o impasibilă scufundare. Rămînem suspendați, nesiguri, alături de pictor, la hotarul unde se macină, anulîndu-se, cele două sensuri de mișcare. Ceea ce pare ascensional e, de fapt, refuzul imersiunii în craterul unui vulcan noroios. Tușele sale pe pînză sfîșie camuflajul de pe niște infernale capcane, nebănuite, dar cu atît mai terifiante. Gesturi fauve ale unui chirurg a cărui menire este să facă incizii de drenaj, rezecții și secționări, sondaje brutale, adînci, disperate, în căutarea a ceva de negăsit, dar care trebuie căutat necontenit și fără iluzii.

Între lucrările de mai de mult și cele expuse la sala Dalles este un singur numitor comun: muta spaimă a pictorului de a-și fi găsit locul și de a se lăsa țintuit. Singurul perimetru de popas, acceptat în treacăt, este atelierul său pe care-l privește distanțat, cu duioșie rece, în rarele momente ale dezmeticirii din neodihna goanei sale de misterios zburător. Cele două pînze mari ce i-au străjuit intrarea în expoziție sînt imagini plonjante ale locului de unde a pornit fără putința întoarcerii definitive. Sînt embleme ale nomadismului prin văzduh.

De observat că pictorul mai întotdeauna relatează în cuprinsul pînzelor sale despre *ceva* de care oamenii au fugit, lepădîndu-se de reala ori închipuita-i utilitate spre a se depărta la distanță de-veacuri. La început ochiul lui a bîntuit deasupra pămîntului și reliefului său, apoi a coborît din înalt prin preajma unor construcții și acum, iată-l îndreptîndu-se țîșnit către obiecte.

In acest zbor-cădere în asimptotă față de fermitatea blîndă a orizontalei orice ar întîlni de mult se află în părăsire ori este evitat de suflarea omenească. Această pustietate este căutată de pictor? este nenorocul exploratorului ajuns în ținuturi neprielnice ori apropierea sa din înalt izgonește oamenii? La urma urmei singurul interes pe care-l comportă pictura de azi — oricare i-ar fi subiectul, tema, problema — este măsura în care prezența omenescului răzbate *din* imagine sau *spre* imagine. Or omenescul, în faptul picturii lui rezidă, fără echivoc, în singurătatea devastatoare de care artistul nu se poate dezbăra și care-l împinge într-un permanent picaj iscoditor.

Comparația între Teodor Moraru și Horia Bernea, alt artist singuratic, este inevitabilă. Între cei doi artiști întîlnim diferența dintre *joc* — desăvîrșit premeditat și desfășurat — și *predestinare:* primul este un damnat al solitudinii; celălalt o proclamă și o postulează; întîiul este un solitar nativ, al doilea o cultivă ca pe o virtute; pe Moraru îl chinuie acel « nici țipenie de om » din care nu poate evada; Bernea se desfată în izolare și o îngînă melodios. Teodor Moraru este un hipnotizat, pictura lui e cea a privirii fixe care, după o epuizantă concentrare pînă la uitarea de sine, pierde sensul comun al celor percepute; Bernea se autoexilează (ademenind, astfel, o sumedenie de pictori la însingurarea în grup) și-și provoacă revelații (pe care neofiții le preiau cu pietate și le mimează în chip de ritualuri accesibile). Moraru este un anahoret înfricoșat de spasmele ne-viului. Sihăstria lui Bernea este curativă. În vreme ce despre Bernea « se află » cînd se retrage, Moraru, între expoziția de acum și cea viitoare, se ascunde. În fine, distanța dintre ei se precipită spre opozanță cardinală: Bernea evacuează locuitorii din perimetrul de interes plastic dar unda vieții îmbibă lumina din lucrările sale și-i saturează imaginea. Cîmpul optic al lui « nimeni în preajmă » artistul și-l extinde făcînd un abia perceptibil pas înapoi. A picta înseamnă a te reculege, a găsi împăcarea; un mod de a face abstracție de cei din jurul tău.

Teodor Moraru nu-și poate reprima pornirea de a răscoli epiderma formelor, de a deschide răni profunde în inert și anorganic; e singur pentru că apariția unei alte ființe în vizualitățile sale e cu neputință. Pictînd, Moraru învinuiește regnurile de ostilități, de agresiune prin tăcere și de voracitate prin indiferență și încearcă să le grefeze, duh, să dezmorțească, să reînvie ne-viul, să-și plămădească din el un dublu al său neasemeni lui. Iată-i culoarea; pojghița aparenței se însuflețește himeric și glisează tulbure pe suprafața cîtorva din ultimele sale lucrări.

Ultimul act al căutării celeilalte ființe este pătrunderea în materialitatea pastei așternute pe pînză, pe care o dezagregă spre a-i întîlni sufletul.

https://biblioteca-digitala.ro